
Omgaan met gewelddadige radicalisering: steun aan de families

Verslag van de seminarierreeks

september 2015-januari 2016

Omgaan met gewelddadige radicalisering: steun aan de families

Verslag van de seminarierreeks

september 2015-januari 2016

COLOFON

Omgaan met gewelddadige radicalisering: steun bieden aan families

Cette publication est également disponible en français sous le titre:

Faire face à la radicalisation violente : le soutien aux familles

This publication also exists in English under the title:

Supporting families confronted with violent radicalisation

Een uitgave van de Koning Boudewijnstichting,
Brederodestraat 21
1000 Brussel

AUTEURS

Michel Teller

VERTALING

Antoine Pennewaert

COÖRDINATIE VOOR DE KONING BOUDEWIJNSTICHTING

Françoise Pissart, directeur
Fabrice de Kerchove, projectverantwoordelijke
Prabhu Rajagopal, projectverantwoordelijke
Anneke Denecker, assistente

GRAFISCH CONCEPT

PuPiL

VORMGEVING

TiltFactory

PRINT ON DEMAND

Manufast-ABP vzw, een bedrijf voor aangepaste arbeid
Deze uitgave kan gratis worden gedownload van onze website www.kbs-frb.be
Deze uitgave kan (gratis) besteld worden : on line via www.kbs-frb.be

WETTELIJK DEPOT

D/2893/2016/06

BESTELNUMMER

3391

Maart 2016

Met de steun van de Nationale Loterij

INHOUDSTAFEL

Voorwoord	7
Seminarie 21 september 2015:	
Eerste signalen detecteren en een eventueel vertrek voorkomen	9
Seminarie 19 oktober 2015:	
Wat na het vertrek van een jongere?	17
Seminarie 12 januari 2016:	
De terugkeer van vertrokken jongeren	27
Algemeen besluit:	
enkele opvallende lessen uit de drie seminaries	36
Bijlagen	38
Bijlage 1 - Beschrijving van de geselecteerde projecten in het kader van de oproep “Omgaan met radicalisering: steun aan de families”	38
Bijlage 2 - Biografie van de sprekers	41

VOORWOORD

In de afgelopen jaren zagen we heel wat, vaak erg jonge, personen radicaliseren en vertrekken naar conflictgebieden in Syrië en Irak om deel te nemen aan de jihad. Ondertussen weet iedereen dat ons land daarbij specifiek wordt getroffen. In de Europese Unie staat het immers aan de top als het gaat om het aantal vertrekkers per inwoner. Het gevoel van hoogdringendheid dat ontstond na de terroristische aanslagen van januari en november 2015 leidde tot een vermeerdering van het aantal initiatieven, in het bijzonder rond preventie. Ook al blijkt uit de statistieken dat deze maatregelen vruchten beginnen af te werpen en het aantal vertrekkers stabiel blijft, toch blijft de situatie onrustwekkend. Bovendien is de ontsteltenis bij de ouders van jongeren die zich lieten verleiden door oproepen om mee te doen aan de gewelddadige radicalisering, nog even groot: hoe kunnen we rekening houden met hun gevoel van onmacht, onbegrip en zelfs schuld, hoe kunnen we hen helpen en hun vertrouwen winnen? Dat is des te moeilijker omdat het grotendeels een taboeonderwerp blijft.

Voor de Koning Boudewijnstichting moeten de inspanningen in de strijd tegen gewelddadige radicalisering ook focussen op de families - in brede zin: niet alleen de ouders (en daarbij denken we in de eerste plaats aan de moeders), maar ook de broers en zussen, de naaste omgeving... Ondanks hun ontredde rol kunnen ze immers een essentiële rol spelen op meerdere vlakken: vermijden dat een jongere daadwerkelijk vertrekt en dat anderen uit de omgeving gaan radicaliseren en, meer algemeen, bijdragen tot het beschermen van de samenleving tegen moslimterrorisme.

In deze context nam de Stichting een drievoudig initiatief:

- de Stichting lanceerde een gerichte **projectoproep**¹ ter ondersteuning van lokale acties van eerstelijnsactoren: in november 2015 werden er in Brussel en in Vlaanderen aldus twaalf projecten geselecteerd die samen bijna 100.000 euro ontvingen. Via verschillende middelen (praatgroepen van moeders, pedagogische instrumenten, voorlichtings- en sensibiliseringssessies met ex-jihadstrijders enz.) proberen we een antwoord te formuleren op de behoeften van de families die te maken hebben met de gewelddadige radicalisering of met een of meer naasten die (misschien) klaar staan om te vertrekken naar Syrië en Irak;
- de Stichting richtte, met Europese partners, een **netwerk** op voor de uitwisseling van praktijken die gewelddadige radicalisering willen voorkomen door de capaciteiten van de ngo's op het terrein te versterken;
- de Stichting organiseerde een reeks van **drie seminaries** om een beter inzicht te krijgen in dit verschijnsel, en focuste daarbij op de ondersteuning van de families. Deze, vooral op de praktijk gerichte, seminaries volgden de drie grote stappen in het proces van gewelddadige radicalisering: het ontdekken van de eerste radicaliseringssignalen, de begeleiding van de familie als een jongere vertrokken is, en tot slot de delicate aanpak van teruggekeerde strijders.

1 Zie Bijlage 1 voor een korte beschrijving van de twaalf geselecteerde projecten

Onze samenleving wordt geconfronteerd met een problematiek die voortdurend in evolutie is, zowel wat betreft het profiel van de jongeren en de manier waarop ze gerekruteerd worden, als inzake het formuleren van antwoorden daarop. Er zijn meerdere uitdagingen, veel betrokken actoren en de expertise is nog in opbouw. In de seminarie-reeks vormde de steun voor families van geradicaliseerde jongeren de rode draad. Bij de format en de keuze van de sprekers werd wel rekening gehouden met diverse standpunten, om tot een genuanceerde uitwisseling en dialoog te komen: tussen beslissers, vertegenwoordigers van lokale besturen, ouders van geradicaliseerde jongeren, politie, actoren uit het verenigingsleven, leerkrachten... Daarnaast kwamen bij de uitwisseling ook meermaals andere thema's aan bod, zoals de rekrutering van jonge vrouwen, de factor religie, en de veiligheidsaspecten bij teruggekeerde strijders.

De Stichting vond het nuttig om de verslagen van deze drie seminars te bundelen omdat de uitwisselingen heel veel concrete ideeën hebben opgeleverd. Ze is dan ook ontzettend dankbaar aan de ouders van geradicaliseerde jongeren omdat ze de moed hadden om hun pijnlijke ervaring te delen, alsook aan de experts die uitleg kwamen geven bij beproefde praktijken uit België en uit andere Europese landen. De Stichting hoopt dan ook dat de aldus verzamelde inzichten en tools kunnen bijdragen tot het bestrijden van gewelddadige radicalisering en de gevolgen hiervan.

Koning Boudewijnstichting
Maart 2016

Seminarie

21 september 2015:

Eerste signalen detecteren en een eventueel vertrek voorkomen

Gewelddadige radicalisering kan zeer snel gaan en jongeren bereiken die tot dan toe een heel gewoon leven hebben geleid. Het is dus belangrijk om zo snel mogelijk het begin van een dergelijk ontsporen te identificeren. Maar welke signalen zijn onrustwekkend? Hoe onderscheiden we deze van levenskeuzes die behoren tot de individuele vrijheid? Wat kunnen families en vrienden doen wanneer één van hen zich laat meeslepen door fundamentalistische propaganda? Hebben ze nood aan bijstand en wat vragen ze precies? En meer in het algemeen, welke preventiemaatregelen kan de gemeenschap inzetten om te voorkomen dat gewelddadig radicalisering zich nog verder verspreidt? Dit zijn enkele vragen waarop het eerste seminarie een antwoord probeerde te geven.

1. DRIE GETUIGENISSEN, DRIE ERVARINGEN

Saliha Ben Ali (S.A.V.E. Belgium)

Een zoon van mevrouw Saliha Ben Ali, was 19 jaar toen hij vertrok naar Syrië en hij is daar gestorven. Nochtans was hij lange tijd een heel gewone jongere, opgegroeid in een open en 'gemengd' (sjiitisch en soennitisch) moslimgezin. Alles veranderde toen hij 18,5 jaar oud was, en als student begon in de hotelschool. Hij stopt onverwacht met zijn studies, omdat hij vindt dat hij daar het slachtoffer is van racistische discriminatie. Hij zoekt naar werk, verstuurt veel sollicitatiebrieven, maar hoewel hij drietalig is, vindt hij enkel werk bij de reinigingsdienst. Dat versterkt zijn gevoel van uitsluiting: hij denkt dat België hem niets te bieden heeft, hij ziet hier geen toekomst meer.

Op dat moment wordt Sabri steeds vaker gezien in het gezelschap van een vriend die zich duidelijk gedraagt als een jonge fundamentalistische moslim. Hij begint te bidden in de moskee en laat zijn werk vallen omdat hij vindt dat het hem belet om stipt te bidden. Hij verbreekt ook zijn relaties met zijn vrienden die geen moslim zijn of die in zijn ogen te gematigd zijn. Zijn uitlatingen worden steeds radicaler, hij keert zich af van de westerse samenleving, de democratie... Op zeer korte tijd verandert de persoonlijkheid van Sabri volledig: alsof men de 'harde schijf' gewist had en ze vervangen had door een andere. Uiteindelijk vertrekt hij naar Syrië, zonder zijn familie te verwittigen. Het radicaliseringsproces, tussen het moment waarop hij dagelijks begon te bidden en zijn vertrek, duurde slechts drie maanden.

Na het overlijden van haar zoon voelde Saliha Ben Ali meteen de behoefte om te getuigen en om zich te verzetten tegen dit sektarisch proces, dat niets te maken heeft met het echte moslimgeloof. Eerst creëerde ze een ontmoetingsplaats waar ouders die betrokken zijn bij dit drama, vrij kunnen spreken, zonder dat ze zich beoordeeld voelen. Maar ze wil verder gaan, concrete zaken doen rond preventie en de sensibilisering van jongeren, en zelfs van kinderen, om hen uit te leggen dat het geloof de vrije wil niet in de weg staat.

Ze bezoekt geregeld scholen, waar ze vaststelt dat jongeren echt vragende partij zijn. Ze hebben allerlei vragen, maar ze kunnen ze nergens stellen: niet in hun familie, en ook niet op school waar leerkrachten deze onderwerpen vermijden uit vrees voor conflicten. Bovendien is het erg belangrijk dat hun vragen worden beantwoord door de (moslim) ouders, en in dit geval de moeders, zelf: een kind is per definitie gevoeliger voor het getuigenis van een andere moeder.

Mevrouw Saliha Ben Ali heeft uiteindelijk S.A.V.E. Belgium opgericht. Dat is een vereniging die de verschillende initiatieven structureert en contacten onderhoudt met de partners, ook in het buitenland.

Amy-Jane Gielen, A.G. Advies (Nederland)

Het is essentieel om de naaste omgeving te ondersteunen omdat ze erg kwetsbaar is. Ge-radicaliseerde jongeren gebruiken immers de sociale netwerken en media om de familie

of de vriendenkring te proberen beïnvloeden. Amy-Jane Gielen citeert twee concrete voorbeelden: een jonge vertrokken Syriëstrijder neemt plots opnieuw via Facebook contact op met een neef in Frankrijk. Nauwelijks drie uur later blijkt dat die neef zijn foto op Facebook veranderd heeft (we zien nu symbolen van de islamitische staat in de plaats van een foto met de neef die poseert voor de Eiffeltoren). Een ander recent geval gaat over een Nederlands meisje van 19 jaar dat in de pers getuigt over haar ogenschijnlijk idyllisch leven in de islamitische staat. Kort nadien vertrekken op hun beurt drie van haar vriendinnen, die nauwelijks 15 en 16 jaar oud zijn.

Als een jongere vertrekt, moet de familie dus absoluut gesteund en begeleid worden. Deze psychologische steun is onontbeerlijk in alle fasen van het proces, ook na het eventuele overlijden van de jongere: hoe het verlies verwerken, hoe vermijden dat (jongere) broers en zussen de persoon die ginder gestorven is, gaan idealiseren en navolgen?

Werken met families is ook nuttig omdat hun getuigenis een hefboom kan vormen in de strijd tegen radicalisering. Toch investeren we erg weinig in de werking met de naaste omgeving. Waarom?

- omdat men voorrang geeft aan repressie: een veiligheidsaanpak is gemakkelijker te 'verkopen'
- omdat men focust op individuen die vertrekken en vergeet dat ze tot een netwerk behoren. Radicalisering is geen individueel, maar een sociaal probleem: de oplossing bevindt zich dus ook in dit netwerk.

Er bestaat geen methode die in alle gevallen werkt: wat efficiënt is in een land met een gedecentraliseerde traditie zoals Duitsland, is het niet noodzakelijk in een meer gecentraliseerde context zoals Frankrijk. Er moet dus rekening worden gehouden met de lokale en nationale context waarin een actie wordt ondernomen.

Uit de ervaring van Amy-Jane Gielen valt ook te leren dat het zinloos is om met radicaliserende jongeren een ideologische of theologische discussie te voeren. Dat dreigt uit te draaien op een dovemansgesprek: enerzijds zijn wij niet genoeg gewapend om een dergelijk debat te voeren en missen we legitimiteit; anderzijds zijn veel van deze jongeren echte «religieuze analfabeten» met een erg beperkte basiskennis van de islam. Als ze vragen hebben, kunnen we niet meer doen dan hen eventueel doorsturen naar bepaalde personen die hen elementen van een antwoord kunnen aanreiken.

Julia Berczyk, HAYAT (Duitsland),

HAYAT is een programma van een Berlijnse ngo die alle vormen van extremisme en geweld probeert te bestrijden. Het is het oudste 'deradicaliseringsprogramma' in Duitsland en tot vandaag het meest doeltreffende: er werden al meer dan 500 individuele cases behandeld. Er wordt bij voorrang gefocust op de (familie)omgeving van een geradicaliseerde jongere omdat de naasten de eersten zijn die bepaalde onrustwekkende tekens opmerken, maar ook omdat zij een reden kunnen zijn waarom jongeren beginnen te twijfelen.

Via het steunen van de omgeving (gezinsadvies, antwoorden op hun vragen, coaching, opleiding...) wil men deze een constructieve rol geven en vermijden dat ze, onder

invloed van de jongere, op haar beurt zelf gaat radicaliseren. Het gaat om de omgeving in brede zin: de nabije en de verdere familie, het sociaal netwerk, de school... In principe richt het programma zich dus niet op de radicaliserende jongere zelf. HAYAT zou immers kunnen worden beschouwd als een soort van «westerse manipulator», wat voor de jongeren niet aanvaardbaar is. In sommige gevallen is er een direct contact met de jongere, maar dan enkel in het laatste stadium of na zijn terugkeer.

Julia Berczyk bevestigt dat een theologische discussie beginnen nutteloos en contraproductief is. Soms stelt men aan de ouders enkele argumenten voor die ze tegenover conservatieve imams kunnen stellen. Maar het programma mikt vooral op de emotionele dimensie.

Het opteert ook voor een passieve aanpak: het zoekt niet actief naar families die met het probleem geconfronteerd zouden zijn, maar het gaat wel in op hun vragen. Het vertrouwen is immers een doorslaggevende succesfactor en dus is het belangrijk dat de families zelf de stap zetten. Ze kunnen ofwel direct contact opnemen met het programma, ofwel sinds kort ook via een federale 'hotline' in het kader van een pilootproject. Daar wordt de vraag geëvalueerd en doorgestuurd naar de meest geschikte ngo. Voor de goede afstemming vinden regelmatig overlegvergaderingen plaats.

Zijn er andere voortekens die gedetecteerd kunnen worden? Vanuit haar ervaring onderscheidt Julia Berczyk meerdere typische situaties:

- de familie heeft niets zien aankomen en geen enkel signaal opgevangen (soms wegens een gebrekkige communicatie binnen de familie zelf).
- er zijn concrete signalen geweest, zoals andere kledingkeuzes. Maar het is moeilijk om dat te interpreteren: het feit dat iemand zich meer traditioneel gaat kleden, is op zich geen bewijs van radicalisering! In een eerste fase worden deze tekens soms positief geïnterpreteerd door de omgeving: de jongere stopt met roken, lijkt 'wijzer te worden', gaat bidden in de moskee...
- de duidelijkste tekens blijken wanneer de jongere radicale standpunten gaat innemen in politieke en religieuze discussies: geregelde aanvallen op de westerse maatschappij en democratie; mensen beschuldigen omdat ze geen goede moslim zijn; het verdedigen van geweld dat wordt voorgesteld als een gewettigd verdedigingsmiddel tegen discriminatie; abstracte en erg conceptuele discours over het geloof... De jongere sluit zich geleidelijk op in een soort ideologisch isolement en blaast vroegere relaties op, zoals we zagen in het getuigenis van Saliha Ben Ali.

Welke strategieën zijn mogelijk? Elke case is anders: men moet dus zoveel mogelijk informatie hebben om de situatie en de reële beweegredenen van een jongere goed te kunnen begrijpen en evalueren. Men moet uitzoeken wat het hoofdmotief is in elke specifieke case: wat brengt het radicaliseringsproces op gang, wat vindt iemand aantrekkelijk aan het religieuze fundamentalisme? Als we het probleem geïdentificeerd hebben, via het analyseren van de verschillende spelers binnen de familie, kunnen we op zoek gaan naar een oplossing.

Een concreet voorbeeld: een jonge moslima isoleert zich steeds meer en zegt dat ze haar job bij de bank wil opgeven omdat ze daar verplicht is om te veel contact te hebben met mannelijke cliënten. Daarop werd besloten om de werkgever te contacteren om

te zien of het mogelijk was om haar een andere functie te geven waarbij ze alleen nog beperkt contact had met enkele directe collega's. Daardoor kon het radicaliseringsproces worden gestopt en kon men aan deze jonge vrouw laten zien dat het mogelijk is om met haar waarden te leven binnen onze maatschappij (wat ze voordien helemaal niet geloofde).

Julia Berczyk somt op aan welke basisvoorwaarden een programma zoals HAYAT moet voldoen om te kunnen slagen:

- Het is belangrijk dat het initiatief uitgaat van een actor uit de burgersamenleving zoals een ngo, en niet van een publieke overheid. In Duitsland werd er ook een officiële hotline geopend, maar er zijn praktisch geen ouders die daar naar bellen.
- Deze ngo moet een actieterrein en imago hebben die ruimer zijn dan de strijd tegen islamitische radicalisering: HAYAT verzet zich tegen alle vormen van gewelddadig extremisme, waaronder extreemrechtse islamofobe bewegingen. Daardoor heeft de ngo een grotere legitimiteit.
- Het moet gaan om een vrijblijvend initiatief: de familie beslist om in het proces te stappen en ze kan er op elk moment mee ophouden.
- Transparantie: men moet duidelijk uitleggen wat men doet en wat men niet doet; geen onrealistische verwachtingen wekken.
- Bewaren van de vertrouwelijkheid: de informatie die de families verstrekken moet vertrouwelijk worden behandeld – de mensen zijn zelfs niet verplicht om hun echte naam op te geven – en wordt, behalve in uitzonderlijke gevallen (zie hieronder), nooit doorgegeven aan de autoriteiten of de politie.

2. ENKELE BEDENKINGEN EN PRAKTISCHE ADVIEZEN

Een selectie van ideeën, bedenkingen en praktische aanbevelingen uit de uitwisselingen tussen de zaal en de sprekers, en de rondetafelgesprekken:

- Het is belangrijk om in de eerste plaats te focussen op de jongere zelf en niet op het probleem, en om met hem te blijven praten. Nadien kan men het probleem grondig aanpakken.
- Hoe het respecteren van de vertrouwelijkheid verzoenen met de verplichting om bepaalde (potentieel) strafbare feiten aan te geven? Bij een duidelijke bedreiging voor de jongere zelf of voor derden, spoort men de familie best aan om zelf naar de politie te stappen. Als de familie niets onderneemt, kan men het in haar plaats doen, maar dan moet men haar wel eerst duidelijk maken dat men het geheim slechts gaat onthullen om een specifiek feit aan te geven.
- Er bestaat geen specifiek profiel van een radicaliserende jongere, en ook geen sociale categorieën die meer of minder getroffen zouden zijn dan andere. Dat houdt in dat er geen systematisch verband is met armoede of het ontbreken van een opleiding: sommige jonge Syriëstrijders hebben bijvoorbeeld een universitair

diploma, anderen komen uit welgestelde Belgische, Duitse, Nederlandse (katholieke) milieus. We moeten de scheidingslijnen tussen 'wij' en 'zij' dus niet beklemtonen: het zijn onze kinderen die vertrekken!

- Toch lijkt er een typische karaktertrek te zijn: een studie over 140 jonge Syriëstrijders onderstreepte dat er in 60% van de gevallen psychosociale problemen waren; deze waren bovendien gekoppeld aan een gezinsproblematiek (scheiding, echtelijk geweld, hoge schulden...) en meer in het bijzonder aan de vaderfiguur, die bijvoorbeeld ofwel afwezig ofwel gewelddadig is.
- Aandacht voor de gebruikte woordenschat: wij praten over 'radicalisering', maar de families gebruiken deze term zelden! Zij zeggen veeleer dat de jongere wordt beïnvloed door andere personen, dat ze hem niet meer herkennen, dat hij zich terugplooit op zichzelf... Het is geen goed idee om woorden te gebruiken die voor de naasten een andere bijklank hebben.
- Sommigen vragen zich ook af wat radicalisering exact betekent of ze beklemtonen dat het probleem bij het gewelddadige karakter ligt en niet bij de radicalisering op zich (een veganist gedraagt zich in zekere zin ook 'radicaal'): in hun ogen moet het salafisme op zich niet met de vinger worden gewezen.
- Men focust te veel op de nefaste invloed van bepaalde moskeeën of sommige imams terwijl het grootste gevaar veeleer van het internet komt. De moskee (en op die manier ook de lokale moslimgemeenschap) kan een kostbare bondgenoot zijn, zelfs al gaan veel jongeren niet naar de moskee.
- In de gedachtegang van een jongere, is er vaak een omslag, een traumatiserende ervaring die zorgt voor een gevoel van onrechtvaardigheid, schaamte, vernedering... en die het proces op gang brengt. Het geloof is dan een laagje vernis dat een identiteitsprobleem maskeert. Met deze vaak beslissende factoren wordt zelden rekening gehouden bij het aanpakken van radicalisering. Als men er met de familie echter in slaagt om de vinger op deze breekpunten te leggen, bestaat de kans dat men ze kan wegwerken.
- Het creëren van een ontmoetingsplaats waar (jonge) moslims hun onbehagen en de ervaren discriminatie kunnen uiten, is al aan preventie doen en kan een radicaliseringsproces ontmijnen, ook al is het maar een eerste stap.
- Het is een opeenstapeling van voortekens die argwaan moet wekken, en niet het ene of andere geïsoleerde gedrag. Scholen, verenigingen, sociale werkers... zouden gesensibiliseerd moeten worden om deze aanwijzingen beter te kunnen opsporen. Maar de huidige checklists om risicopersonen op te sporen zijn veeleer karikaturen.
- Justitie moet veel reactiever zijn: als naasten de rechterlijke macht waarschuwen en haar hulp inroepen, komt het antwoord te laat en heeft de jongere ruim de tijd om door de mazen van het net te glippen (zie het geval van minderjarigen die alleen en zonder de vereiste documenten mogen reizen).

- Er is een enorme nood aan opleiding in dit domein: opleiden van leerkrachten (in het bijzonder voor lessen over filosofische of godsdienstige overtuigingen) zodat ze in staat zijn om in de klas debatten te leiden en zo kunnen vermijden dat deze uit de hand lopen; opleiden van sociaal werkers om met een jongere die lijkt te radicaliseren, om te gaan. De professionals voelen zich machteloos en vaak doen ze liever niets omdat ze bang zijn om iets verkeerd te doen. Ze moeten ook weten aan wie ze bepaalde problematische cases kunnen doorspelen. Er moet een groen nummer komen of een centraal contactpunt zoals de 'hotline' in Duitsland.
- In deze benadering mogen we de puur juridische dimensie niet uit het oog verliezen, want de ouders hebben veel vragen van gerechtelijke aard: moeten ze de verdwijning van een meerderjarige jongere signaleren en aan wie? Kunnen ze een klacht indienen? Moet de jongere bij zijn terugkeer automatisch naar de gevangenis? Daarom zou het naast het creëren van een hotline, ook goed zijn om een apart nummer te hebben voor waarschuwingen bij gevaar en een ander voor eenvoudige informatievragen.
- Op dit ogenblik bestaat er geen enkel 'deradicaliserings'- of herinschakelings-traject voor teruggekeerde strijders. Als ze opgesloten worden, is er geen enkele opvolging, noch in de gevangenis, noch bij het verlaten van de gevangenis.

3. BESLUIT

Bij de deelnemers aan het seminarie is er een ruime consensus om de klemtoon te leggen op de collectieve en sociale dimensie van het radicaliseringsproces, dat altijd het resultaat is van een interactie met een bepaalde omgeving. In het ideale geval zou men dus op lange termijn moeten kunnen werken rond die kritische factoren die de aanzet geven tot radicalisering. Dat betekent het verminderen van ongelijkheid en discriminatie; de inclusie van iedereen bevorderen; iedereen de kans geven om een eigen plaats te vinden in de maatschappij; ontwikkelen van psychosociale begeleidingsmogelijkheden (bijvoorbeeld bij een probleem met de vaderfiguur)... Op korte termijn biedt het werken met de families al een manier om rekening te houden met het belang van de sociale omgeving. Vaak heeft de omgeving immers de sleutels in handen om het radicaliseringsproces te stoppen.

Men pleit dus voor meer gefinancierde verenigingen om de naasten te begeleiden en om dienst te doen als tussenstation tussen de autoriteiten en de naaste omgeving. Maar het is ook noodzakelijk om de versnippering van de middelen te vermijden en om de benaderingen te harmoniseren. Deze verenigingen moeten dus erkend worden als volwaardige partners bij het lokale overleg, bijvoorbeeld over de lokale preventieplannen van steden en gemeenten.

Seminarie

19 oktober 2015:

Wat na het vertrek van een jongere?

Het tweede seminarie sloot aan bij het vorige, maar ging meer in het bijzonder over het ondersteunen van gezinnen van wie een naaste in het buitenland is gaan strijden. Ook al is het niet gelukt om dit vertrek te voorkomen, vaak omdat het in de grootste discretie werd voorbereid, is de aandacht voor de familie cruciaal. Ten eerste om te voorkomen dat de jonge strijder zijn naasten, in de eerste plaats zijn broers en zussen, zou kunnen meesleuren in zijn avontuur, maar ook omdat de familie (vooral de moeder als het gaat om jonge vrouwen die vertrokken naar conflictgebieden) meestal de enige link is met de oorspronkelijke omgeving die nog behouden blijft.

1. DRIE GETUIGENISSEN, DRIE ERVARINGEN

Edit Schlaffer (Women without Borders- Wenen)

Vrouwen blijven te vaak onzichtbare actoren als het gaat over de radicaliseringsproblematiek. Zij zijn nochtans de dichtste getuigen en kunnen de band met het vertrokken kind het best in stand houden.

Ze zijn ook te geïsoleerd. Zo vertelde de moeder van een jonge fundamentalistische ronselaar aan Edit Schlaffer dat, als ze had geweten dat haar buurvrouw met dezelfde situatie werd geconfronteerd als zijzelf, ze samen naar een oplossing zouden hebben gezocht in plaats van het probleem te negeren. Om de competenties en de noden van de vrouwen beter te kennen, werd er een onderzoek uitgevoerd bij een duizendtal moeders in streken die getroffen zijn door het terrorisme. Ze kregen drie vragen voorgeschied: wie vertrouwen ze, wie vrezen ze, wat hebben ze nodig?

- Ze hebben vooral vertrouwen in elkaar, maar ook in de vaders en de leerkrachten. Deze medestanders zijn potentieel belangrijker dan de religieuze leiders (graad van vertrouwen 58%) terwijl bijna alle bevraagde vrouwen praktiserende gelovigen zijn. Alles wat van officiële gezagsdragers komt, roept weinig vertrouwen op.
- Ze zijn vooral bang voor de ronselaars en de sociale media.
- Ze vinden het noodzakelijk dat ze vroege radicaliseringssignalen en -mechanismen beter herkennen en ze willen hun ouderschapsvaardigheden beter ontwikkelen, meer bepaald via ontmoetingen onder vrouwen.

De vrouwen zijn dus in staat om hun kinderen te beschermen tegen de gewelddadige ideologie van de ronselaars op voorwaarde dat men hen de tools geeft om dit te doen en dat ze vertrouwen kunnen hebben in hun eigen vaardigheden. Dat bracht Edit Schlaffer ertoe om in 2013 het 'Mothers School'-model op te richten, eerst in risicogebieden in Afrika en Azië, vervolgens in Europa. In België werd dit vernieuwend concept ingevoerd in Brussel en in Vilvoorde, onder impuls van Saliha Ben Ali (zie seminarie van 21 september).

Deze groepen van tien tot twintig vrouwen worden gecoacht door begeleidsters (maatschappelijk assistenten, leerkrachten, psychologen...) die de lokale context goed kennen en die dus op maat kunnen werken. Ze werken in duo's en volgden zelf een opleiding bij 'Women Without Borders'. Het programma bestaat uit tien wekelijkse modules over diverse aspecten van het radicaliseringsproces (voortekens, communicatie, veerkracht...) die op een ludieke, interactieve manier worden aangepakt en een beroep doen op de ervaring van de deelnemers. Voor veel vrouwen is het de eerste keer dat ze publiekelijk spreken. Om voldoende vertrouwen te kunnen hebben, is het essentieel dat de begeleidsters referentiefiguren zijn, die in hun gemeenschap erkend zijn en gerespecteerd worden.

Uit deze ervaring leren we dat er bij het begin van het radicaliseringsproces vaak nog een 'window of opportunity' is: in deze fase praat het kind openlijk over de nieuwe ideeën die men hem heeft ingeprent; het is daar trots op en probeert zijn omgeving te overtuigen. Op dat moment moeten de moeders beschikken over de nodige tools om

deze ongewenste ontwikkeling nog te kunnen keren. Later vertoont het kind de neiging om zich terug te plooiën op zichzelf en gaat het elke discussie uit de weg.

Dat houdt in dat de vrouwen moeten weten dat ze het recht en ook de verantwoordelijkheid hebben om in te grijpen, maar vaak reageren ze eerst anders: 'hij is meerderjarig', 'hij weet wat hij doet', 'hij ziet er gelukkig uit op die manier', 'het is niet aan mij om in te grijpen'... In het ideale geval wordt er gewerkt in overleg met de moskee. Maar sommige imams reageren niet altijd op een adequate manier: ze sturen een jongere bijvoorbeeld weg van de moskee, omdat ze bang zijn dat dit aanstekelijk kan zijn voor anderen, in plaats van met hem te praten en hun gezag te gebruiken om het radicaliseringsproces af te remmen.

Als een jongere ondanks alles vertrokken is, gaat de prioriteit naar broers en zussen. Sommige moeders hebben immers de neiging om hele dagen te internetten of om op andere manieren op zoek te gaan naar informatie over het afwezige kind. De andere kinderen kunnen zich dan verwaarloosd voelen of denken dat ze minder belangrijk zijn voor hun moeder. Dat is een gevaarlijke situatie.

De moeders zijn erg realistisch en weten dat 'reddingsmissies' om het vertrokken kind terug te halen vrijwel gedoemd zijn om te mislukken. In de mate van het mogelijke spannen ze zich in om met hem of haar in contact te blijven: het is belangrijk dat ze zeggen dat ze van hun kind houden en het niet in de steek zullen laten, dat ze het herinneren aan wie het is en waar het vandaan komt, dat ze het praktische raad geven... Voor hen is dat de enige manier om nog enige invloed en hoop op een mogelijke terugkeer te behouden.

Anissa Akhandaf (Programma "Radicalisering" Stad Antwerpen)

Anissa Akhandaf leidt een programma voor bijstand op maat dat al meerdere jaren actief is in Antwerpen. Het is moeilijk om te berekenen hoeveel jongeren naar conflictgebieden trekken: soms wordt hun vertrek niet gesignaleerd, maar het gebeurt ook dat jongeren per vergissing worden beschouwd als strijders, terwijl ze bijvoorbeeld gaan studeren zijn in Egypte. In het algemeen lijken de informatiecampagnes en het verspreiden van bijzonder schokkende beelden van IS (islamitische staat) een ontradend effect te hebben gehad en lijkt het aantal vertrekken de laatste tijd te verminderen.

In het begin overviel het zowat iedereen en bedacht men geïmproviseerde oplossingen om het hoofd te kunnen bieden aan de eerste golf van vertrekkers. Men probeerde zoveel mogelijk actoren te mobiliseren, maar maakte daarbij geen onderscheid tussen gezinnen waar een jongere vertrokken was, dreigde te vertrekken of teruggekeerd was. De middelen waren ook erg beperkt: er waren slechts twee gemeentebambtenaren bezig met dit werk.

Vandaag is de aanpak veel meer gestructureerd en het team is groter. We hebben ervoor gekozen om ons te focussen op jongeren die lijken te radicaliseren en een vertrek overwegen. Dit preventiewerk steunt op een breed partnerschap met de politie en een hele reeks lokale actoren uit de sectoren onderwijs, maatschappelijke bijstand, immigratie... Als er onrustwekkende signalen zijn, proberen deze partners eerst hun interne

krachten in te zetten om de jongere te benaderen en te beletten dat hij verder afglijdt naar het extremisme.

Als ze denken dat ze er op eigen kracht niet geraken, contacteren ze de dienst van Anissa Akhandaf, die dan contact opneemt met het gezin en er op bezoek gaat. Het is de bedoeling om de ernst van het probleem te beoordelen, om te kijken welke noden het gezin heeft en welke oplossingen kunnen worden voorgesteld om de jongere uit zijn isolement te halen: coaching, educatieve ondersteuning, regelen van problemen op school en zo meer. Het voorgestelde traject loopt maximum zes maanden, met eventueel een minder intensieve opvolging tijdens de volgende zes maanden.

De families van een jongere die vertrokken is, worden echter niet vergeten. De ouders kunnen gebruik maken van psychologische ondersteuning wat hen kan helpen om het trauma te verwerken en, vooral, om hun functie als ouder van de andere kinderen te kunnen voortzetten. Bij alleenstaande moeders zien we soms dat een jonge adolescent de beschermende vaderrol opneemt, wat geen gezonde situatie is.

In een eerste reactie gaan de vaders vaak op zoek naar de identiteit van de ronselaar van hun kind zodat ze een bezoek kunnen brengen aan de familie die ze verantwoordelijk achten voor de situatie. Een dergelijke reactie moet uiteraard verhinderd worden. Ze zitten met een immens gevoel van mislukking en schuld. Dat leidt soms tot een brutale ommekeer: plots willen ze de andere kinderen verbieden om het huis te verlaten of tv te kijken. De educatieve ondersteuning wil hen helpen om hun gezag te herstellen zonder het contact te verbreken en het geeft hen de instrumenten om beter te communiceren met hun kinderen, vooral tijdens de adolescentie. De vaderfiguur is immers een sleutelement in het (de)radicaliseringsproces

Melanie Smith (Institute for Strategic Dialogue, Londen)

Het 'Institute for Strategic Dialogue' probeert dankzij de sociale media een profiel op te stellen van de jonge vrouwen die vertrekken om in de 'islamitische staat' te gaan wonen. Het bekijkt hun radicaliseringsproces en probeert meer te weten te komen over hun levensomstandigheden ter plaatse. Het is vooral de bedoeling om te verhinderen dat er nog meer vrouwen vertrekken. Het is immers bijzonder onwaarschijnlijk dat ze nog ooit terugkeren omdat ze erg weinig bewegingsruimte hebben: slechts enkele vrouwen slaagden erin om terug te keren uit IS-gebied, terwijl dat bij meerdere honderden mannen wel lukte.

De analyse van hun uitwisselingen op de sociale netwerken levert massaal veel informatie op: over hun relaties, hun dagelijkse activiteiten, de taal die ze spreken... Velen hebben bijvoorbeeld de neiging om een 'taalcomfortzone' te creëren door een groep te vormen met vrouwen die in Europa dezelfde taal spraken. In de meeste gevallen huwden ze binnen twee of drie weken na hun aankomst in het gebied en werden ze snel zwanger.

Het behouden van de band met de moeder is bijzonder belangrijk voor jonge vrouwen. In het algemeen nemen ze na zes tot acht maanden opnieuw contact op, als het nieuwe van de situatie eraf is en als ze beginnen te lijden onder hun isolement en eventueel het echtelijk geweld. Zwangerschap en bevalling zijn eveneens gebeurtenissen die hen aanzetten om hun moeder om raad te vragen.

Daarnaast probeert het onderzoek van het ISD ook inzicht te krijgen in de mechanismen van de IS-propaganda, in het bijzonder met betrekking tot vrouwen, om er beter te kunnen tegen ingaan. Deze propaganda is erg handig uitgedokterd en er worden andere argumenten gebruikt dan in de boodschappen voor mannen. Aldus wordt hen voorgespiegeld dat ze daar kunnen leven als 'authentieke' vrouwen en moeders, die hun geloof vrij kunnen belijden en die op hun juiste waarde worden beoordeeld: ze zullen niet 'geseksualiseerd' worden zoals in het Westen, en op het materiële vlak zal hen niets ontbreken. Kortom, er wordt hen voorgesteld om deel te nemen aan de opbouw van de islamitische staat zonder dat ze de wapens moeten opnemen.

Het is erg directe propaganda, 'van vrouw tot vrouw', die de klemtoon legt op het 'sisterhood'-concept: men laat de jonge vrouwen geloven dat ze in een soort van zusterge-meenschap zullen terecht komen waar iedereen elkaar helpt, terwijl ze in werkelijkheid heel geïsoleerd zullen zijn. Vandaag zijn de preventiecampagnes tegen radicalisering te algemeen, vindt Melanie Smith, en ze houden onvoldoende rekening met bepaalde genderspecten zoals dit 'sisterhood'-concept, dat aantrekkelijk kan zijn voor jonge vrouwen van 15-16 jaar met identiteitsproblemen.

Als een jonge vrouw begint te beseffen dat ze zich vergist heeft, betreurt ze vaak dat ze niet geluisterd heeft naar haar moeder. Terwijl de moeder zichzelf verwijt dat ze te passief geweest is en geen gebruik heeft gemaakt van het 'window of opportunity' bij het begin van het radicaliseringsproces. Een voorbeeld daarvan is het in Engeland alom gekende wedervaren van een jonge vrouw uit Manchester die aan tafel openlijk haar be-wondering had uitgesproken voor IS zonder dat haar moeder daarop reageerde. Vanuit hun cultuur is het voor de moeders moeilijk om openlijk over deze kwesties te spreken.

De zeldzame vrouwen die erin slagen om naar hier terug te keren, zouden geloofwaar-dig kunnen getuigen over wat daar echt gebeurt. Jammer genoeg krijgen ze, in elk geval in het Verenigd Koninkrijk, een statuut dat hen verhindert om in het openbaar te getuigen.

2. VRAGEN UIT DE ZAAL

Een deelnemer vraagt zich af of er geen families bestaan, die zelf dicht bij het radi-calisme staan en die het vertrek van een zoon goedkeuren en er trots op zijn dat hij ver-trokken is om zijn geloof te verdedigen. Anissa Akhandaf antwoordt dat ze tot vandaag nog geen enkel geval tegengekomen is van een gezin dat niet lijdt of dat de beslissing van zijn kind steunt. Soms zeggen ouders wel eens 'ik begrijp dat hij vertrokken is', maar dat is veeleer een poging om zin te geven aan hun verdriet, dan echte steun.

Als antwoord op een andere vraag beklemtoont Edit Schlaffer het belang van een professionele omkadering voor praatgroepen, met correct opgeleide begeleiders. De ouders moeten immers leren leven met erg verschillende situaties: de enen verloren een kind, de anderen hopen het nog altijd terug te zien, nog anderen zijn gewoon ongerust...

Men moet voorbereid zijn op het beheren van deze diverse ervaringen: een dergelijke praatgroep moet strak geleid worden, anders dreigt een catastrofe.

Een ander gevaar schuilt bij onderzoekers of journalisten die deze discussies bijwonen en het ene of andere oppervlakkige citaat gebruiken in een studie of een artikel. De moeders hebben dan de indruk dat hun boodschap hen ontnomen is.

Het is even noodzakelijk om ook met de vaders te werken, maar dat vereist een specifieke aanpak want zij lijden evenveel maar op een andere manier. Het vreet aan hun reputatie en dat kan leiden tot schaamte- en schuldgevoelens, een terugplooiën op zichzelf, en zelfs een depressie. Men moet hen laten inzien dat de beslissing van hun kind in de eerste plaats een daad van verzet is tegen de maatschappij (zoals de jongeren die destijds rebelleerden tegen de gevestigde maatschappelijke orde) en niet noodzakelijk tegen hen.

3. WERKGROEPEN

Aan de werkgroepen werd gevraagd om na te denken over de case van een jongere die via de sociale netwerken verneemt dat zijn zus van 20 jaar op het punt staat om de Syrische grens over te steken op weg naar de islamitische staat. Er werden hen drie vragen gesteld:

- **Tot wie kunnen de jongere en zijn familie zich wenden voor hulp en informatie?**
 - Ze kunnen zich richten tot preventiediensten (of preventieambtenaren), die aanwezig zijn in praktisch alle grote gemeenten en soms zelfs beschikken over een groep die gespecialiseerd is inzake radicalisering.
 - In de Federatie Wallonië-Brussel bestaat er eveneens een groen nummer, maar het is de vraag of dit leidt tot een effectieve oriëntatie.
 - Er bestaat geen echte plaats waar men gewoon hulp of informatie kan krijgen: de familie kan zich enkel richten tot officiële instanties (gemeente, politie) die verplicht zijn om dit te signaleren, zodat meteen een internationale onderzoeksprocedure wordt opgestart.
 - Verwittigen van het ministerie van Buitenlandse Zaken. Voor personen die in België gedomicilieerd zijn: consulaire bijstand.
 - Ontkenning, onbegrip en angst weerhouden de families ervan om hulp te zoeken. In een eerste fase kan het gebeuren dat de familie het probleem niet wil erkennen; in een tweede fase kan de vrees voor gerechtelijke gevolgen of administratieve sancties (verlies van kinderbijslag bv.) hen afschrikken om zich te richten tot instellingen. Bij het zoeken naar hulp en informatie is het dichtstbijzijnde vertrouwensnetwerk (straathoekwerkers, wijkbewoners enz.) dus het belangrijkste spoor.

- Er is een sterke versnippering van het bestaande aanbod en een gebrek aan zichtbaarheid: bestaat er een operationeel nationaal nummer? In welke gemeente bestaat er een lokale preventiedienst? Welke eerstelijnsdiensten zijn er?... Niemand die het echt weet, wat op zich al veel zegt over de problematiek.
- Bij gebrek aan een centraal contactpunt is het doorgaans de politie tot wie men zich in de eerste plaats richt. Sommigen hebben trouwens de indruk dat de relaties tussen de burger en de politie verbeterd zijn en dat er meer vertrouwen is (betere communicatie, minder repressief, meer op maat georganiseerde actie...).
- **Welke raad zou u aan deze familie geven als ze u zou contacteren, welke initiatieven zou u nemen?**
 - De politie kan de reispas van een jonge vrouw toevoegen aan een internationale databank zodat ze kan worden onderschept door de Turkse autoriteiten. Op dat moment zijn er twee opties: ofwel gaat de familie haar daar ophalen, ofwel repatrieert Turkije haar naar België. Het federale Belgische parket opent een vooronderzoek om na te gaan of er een vervolging moet worden ingesteld.
 - De familie naar gespecialiseerde diensten sturen (vaak gemeentelijke preventiediensten), die hun netwerk kunnen activeren (contact opnemen met verbindingspersonen) om te proberen vermijden dat de vrouw de grens oversteekt.
 - De familie in haar geheel opvolgen, wat impliceert dat er preventief een multidisciplinair (psychologisch, sociaal, juridisch) netwerk wordt ingeschakeld.
 - Verwittigen van de school van de broers en zussen van de jongere, om erop toe te zien dat de kinderen niet uitgesloten worden.
- **Welke concrete bijstandsmaatregelen zou u aanbevelen aan gezinnen van wie een lid vertrokken is naar Syrië of Irak?**
 - Creëren van lokale contactpunten, die losstaan van de officiële instanties en die gewoon informatie en advies verstrekken (dat belet niet dat, zoals blijkt uit de voorgestelde case, aan de gezinnen vaak zal worden aangeraden om zich te richten tot de politie).
 - In de wijk een netwerk van vertrouwenspersonen (ouders, imams, opvoeders...) creëren die het voor families die hulp zoeken gemakkelijker maken om een eerste contact te leggen. Dit netwerk kan de familie aanmoedigen om de band met de jongere te behouden en om zoveel mogelijk informatie te verzamelen, wat bevorderlijk kan zijn voor haar/zijn terugkeer.
 - Lokale actoren (straathoekwerkers, wijkagenten) kunnen echter maar relevante tussenpersonen zijn, als rekening wordt gehouden met hun mandaat, hun legitimiteit en vorming op dit vlak.
 - Oprichten van een dienst die vergelijkbaar is met SOS Sekten.
 - Een referentiesysteem installeren dat vergelijkbaar is met wat bestaat inzake de bestrijding van mensenhandel, om te kunnen instaan voor een begeleiding op lange termijn en om te vermijden dat men in een vicieuze cirkel ('revictimisatie') terechtkomt.
 - De terugkeer naar België en de 'deradicalisering' los van elkaar behandelen: in sommige gevallen moet worden vermeden dat de terugkeer van een jongere automatisch leidt tot een gevangenisstraf, wat hem, en zijn naasten, nog meer ellende oplevert.

- Steunen van praatgroepen met de ouders van jongeren die geradicaliseerd zijn of gevaar lopen om te radicaliseren.
- Werken aan een grootschalig sensibiliseringsinstrument om mensen aan te moedigen om te spreken en/of initiatieven te nemen en ook om de weerstand bij families tegenover overheidsdiensten te verkleinen zodat ze er gemakkelijker een beroep op kunnen doen.
- Vermijden van sommige averechtse effecten van de procedure rond het internationale signalement. Als een reispas wordt ingegeven in de internationale databank, blijft hij daar aanwezig, zelfs nadat de persoon naar België teruggekeerd is. Er zijn gevallen bekend van personen die, net als hun naasten, niet op bezoek mochten gaan bij hun familie in Marokko of Turkije omdat het databestand niet geactualiseerd was. Soms wordt er zelfs een uitgebreid buurtonderzoek gedaan bij de families in die landen.
- Een gezinsondersteuningsbeleid en noodzakelijke deblokkering van bijvoorbeeld administratieve hinderpalen en financiële problemen ten gevolge van onbevestigde overlijdenscertificaten.
- Terug aanhalen van de banden met de moskee, die een belangrijke partner kan zijn (maar veel jongeren die vertrokken zijn, gingen niet naar een moskee).
- Toezien op een goed evenwicht tussen actieve en passieve bijstand (om een aanzuigeffect te vermijden).
- Concrete instrumenten aanbieden die steunen op getuigenissen van de betrokken jongeren en die helpen om een beter inzicht te krijgen in het identiteitstraject van de jongere en ook om los te komen uit een dialectiek (argument/tegenargument) die nergens toe leidt.

Seminarie

12 januari 2016

De terugkeer van vertrokken jongeren

De terugkeer van jihadstrijders, het centrale thema van het derde en laatste seminarie, roept ook veel vragen op: is een vrijwillige en oprechte terugkeer nog mogelijk? Zo ja, hoe kan de veiligheid worden verzoend met de re-integratie? Is het mogelijk om teruggekeerde strijders die echt spijt hebben van wat ze gedaan hebben, te betrekken bij preventie- en bewustwordingsstrategieën? En hoe kunnen de veiligheidsmaatregelen van de overheid (systematische opsluiting van strijders bij hun terugkeer, elektronisch toezicht) worden afgestemd op het werk van verenigingen die hulp bieden aan de families?

Het panel bestaat uit drie eerstelijnsgetuigen: André Vandoren, advocaat-generaal en voormalige directeur van OCAD; Meester Christophe Marchand, strafpleiter voor meerdere personen die terugkwamen uit conflictzones; en Virginie Lebliq, klinisch psycholoog en gezinstherapeut, die dagelijks werkt met jongeren die 'geradicaliseerd' zijn en met hun naasten.

1. DE ERVARING, DE VISIE EN PRAKTIJKEN VAN DE DRIE SPREKERS

André Vandoren

“Het allereerste plan ter bestrijding van gewelddadige radicalisering dateert van 2005, toen de eerste strijders vertrokken, en werd vervolgens geleidelijk ingevoerd. Een dergelijk proces start je niet op van vandaag op morgen. We moeten toegeven dat het wat geduurd heeft om echt inzicht te krijgen in het fenomeen en op een bepaald moment waren we met onze actie achterop geraakt, in het bijzonder met betrekking tot de families en de moeders. Maar dan werd een inhaalbeweging ingezet, vooral sedert het opduiken van islamitische staat (IS), waardoor de problematiek een nieuwe impuls kreeg. Daarop werd gereageerd met de oprichting van een nationale en verschillende lokale taskforces.

We moeten erg goed blijven opletten want het probleem evolueert voortdurend, en is vandaag anders dan een jaar geleden. IS willen vervoegen is iets anders dan gaan vechten in Syrië. Bovendien gebruikt IS nieuwe, veel meer gesofisticeerde propagandamiddelen die afgestemd zijn op de mogelijkheden van het internet en de sociale netwerken. Ook het profiel van de strijders verandert. Zo zien we bijvoorbeeld steeds meer vrouwen met jonge kinderen vertrekken naar de conflictgebieden.

Vandaag zijn er ook positieve signalen, bijvoorbeeld de daling van het aantal vertrekkers in de afgelopen maanden. Dat betekent dat we op de goede weg zijn en dat onze inspanningen vruchten beginnen af te werpen”.

Christophe Marchand

“Als advocaat verdedigde ik een vijftiental personen die worden beschuldigd van gewelddadige radicalisering. Tot vandaag is niemand van hen hervallen in terrorisme. In de bezoeken vertellen veel van deze teruggekeerde jonge strijders mij dat ze getraumatiseerd zijn omdat ze getuige of zelfs medeplichtig waren bij massale misdaden (foltering, standrechtelijke executies...), een beetje zoals wat gebeurd is in Rwanda of in Bosnië. Het is belangrijk om deze trauma's aan te pakken, anders kunnen ze gevaarlijk worden voor de maatschappij”.

Virginie Leblicq

“In mijn dagelijkse praktijk stel ik vast dat er geen type-profiel bestaat. Elke familie is anders en functioneert anders. Er zijn jongeren die vertrokken zijn, anderen die teruggekeerd zijn, en naasten die gewoon ongerust zijn... Je moet dus geval per geval werken, en telkens proberen om inzicht te krijgen in wat er gebeurd is en wat de precieze oorzaken zijn. Het is dus steeds een leerproces op maat.

Ik stel ook vast dat hulpvragen, sedert twee à drie jaar, toestromen. Om ze te beantwoorden lijkt het mij onontbeerlijk om ook op de moslimgemeenschap zelf een beroep te doen: we hebben immers nood aan competenties inzake religieuze kwesties om in te gaan tegen foutieve interpretaties van de islam. Ik werk dus samen met predikanten,

ook in het buitenland, ook al is er soms kritiek op deze benadering. Zij vestigen immers mijn aandacht op bepaalde punten waarop ik met de jongeren kan werken om rigide visies of ongefundeerde concepten te ontcrachten.

Dat is des te belangrijker omdat veel geradicaliseerde jongeren afkomstig zijn uit gematigde moslimfamilies – of zelfs uit niet-moslimfamilies – die helemaal niet begrijpen wat hen overkomt en die niet altijd de tools hebben om het gesprek aan te gaan met hun kinderen”.

2. JONGEREN DIE TERUGKEREN: EEN BEDREIGING, SLACHTOFFERS OF BONDGENOTEN?

André Vandoren

“Er zijn twee soorten ‘returnees’: zij van wie we weten dat ze teruggekeerd zijn en zij van wie we dat niet weten. Deze tweede categorie is uiteraard het gevaarlijkst. Maar we moeten ook voorzichtig zijn met de jongeren uit de eerste categorie en beginnen met het sluiten van deuren, omwille van de veiligheid, vooraleer kan worden gedacht aan een re-integratieproces. We proberen elke case zo objectief mogelijk te evalueren en de mate van betrokkenheid van elk individu te bepalen, ook al is het niet mogelijk om via rogatoire commissies ter plaatse bewijzen te verzamelen.

Sedert 2012 bestaat er een lijst van ‘teruggekeerden’ die voortdurend wordt geactualiseerd op basis van de informatie van verschillende steundiensten. Ze worden altijd persoonlijk benaderd, maar de publieke veiligheid blijft het belangrijkste element”.

Christophe Marchand

“Studies geven aan dat ongeveer 10 percent van de ‘teruggekeerden’ hervallen in geweld of lid blijven van een radicale organisatie. Dat is tegelijk weinig en enorm, in verhouding tot de duizenden betrokken strijders. Het is in elk geval een bedreiging die niet onderschat mag worden en die het nemen van voorzorgsmaatregelen rechtvaardigt. De autoriteiten evalueren het risico en maken een psychologische analyse van de ‘teruggekeerde’, maar een echte methode daarvoor hebben we nog niet.

Ondanks alles blijkt de screening tot vandaag doeltreffend te zijn. De recente aanslagen in Europa waren het werk van mensen die ‘buiten de radar’ vielen, en niet door voormalige strijders die geëvalueerd en gevolgd werden.

Ik denk dat het belangrijk is om hen te tonen dat we in een rechtstaat leven die functioneert en die verdraagzaam kan blijven, ook tegenover haar vijanden. Een typisch voorbeeld hiervan gaat over een jongere die zijn twee benen verloor in een bombardement in Syrië. Vanaf zijn terugkeer hier zegden we hem dat we alles zouden doen om ervoor te zorgen dat hij op een dag opnieuw zou kunnen stappen. Tijdens zijn gevangenisperiode kon hij naar een uitstekend revalidatiecentrum en vandaag verplaatst hij

zich met behulp van protheses. Dat is voor hem en zijn omgeving het concrete bewijs voor het humanistische karakter van de maatschappij die hij wilde vernietigen”.

Virginie Leblicq

“Er zijn effectief ‘teruggekeerde strijders’ die trouw gezworen hebben aan de islamitische staat en die soldaat blijven. Als ik denk dat een jongere nog een gevaar vormt en dat er met hem niet kan worden gewerkt, werk ik samen met de gerechtelijke instanties. Het komt voor dat de jongere verplicht bij mij geplaatst wordt en dat ik overleg moet plegen met de justitieassistent. Het is ook belangrijk voor mijn werk dat ik een vertrouwensband blijf behouden met de jongere en zijn familie. Als ik iets zou moeten signaleren, dan meld ik dit eerst aan de betrokkenen en/of wanneer ik denk dat er een gevaar zou zijn, maar dit is zelden het geval.

Maar, zoals Christophe Marchand al zei, zijn de meesten diep geschokt, niet alleen door wat ze gezien hebben en wat inging tegen een bepaald ‘humanitair’ ideaal dat ze misschien hadden bij het vertrek, maar ook door wat ze sindsdien meemaakt hebben. Ze zijn moeten vluchten in traumatiserende omstandigheden. Ze voelen zich hier vaak in gevaar en moeten zich verbergen.

Uit mijn ervaring blijkt dat het mogelijk is om in te zetten op de menselijkheid die bestaat in elk van ons en op het vermogen van elk menselijk wezen om zichzelf in vraag te stellen. We kunnen ons politiek systeem omvormen en kiezen voor een inclusieve benadering waardoor jongeren komaf kunnen maken met hun vooroordelen en negatieve overtuigingen en waardoor ze inzien dat ze een plaats hebben in onze samenleving.”

3. EEN VERPLICHT VERBLIJF IN DE ‘GEVANGENIS’?

André Vandoren

“De gevangenis is een van de pijlers van het plan ter bestrijding van de radicalisering omdat we weten – en we zien hetzelfde in het buitenland – dat het ook een haard voor radicalisering is. Deze uitdaging is erg moeilijk aan te pakken omdat de radicalisering vaak niet openlijk te zien is”.

Christophe Marchand

“Een kort verblijf in de gevangenis is in de meeste gevallen ongetwijfeld noodzakelijk. Als een jongere die verdacht wordt van terrorisme bij mij aanklopt, zeg ik hem meteen dat we de dag nadien samen naar de politie zullen moeten gaan – maar ook dat we alles gaan doen om hem correct te verdedigen en om hem te helpen een nieuwe toekomst op te bouwen. Het probleem is dat je er in dit geval helemaal alleen voor staat: in andere domeinen zoals druggebruik, kan men een beroep doen op verschillende gespecialiseerde verenigingen, maar voor teruggekeerde geradicaliseerde strijders bestaat dat nog niet.

Ik stel ook vast dat tijdens hun verblijf in de gevangenis aan geen enkele van de vijftien jongeren die ik verdedigd heb, werd aangeboden om te starten met een ‘deradicaliseringsproces’ en dat er ook helemaal niet voorzien werd in steun aan de betrokken families. Op dat gebied moet er dus nog enorm veel vooruitgang worden geboekt”.

Virginie Leblicq

“Voor families die geen nieuws hebben van hun kind, vormt de gevangenis bijna een vorm van hoop. Ik denk bijvoorbeeld aan die moeder die me zei: ‘Ik hoop dat hij zich daar laat arresteren en dat men hem terugstuurt naar België om hem in de gevangenis te stoppen, dan kan ik hem tenminste bezoeken’. Dat geeft een idee van de wanhoop van deze families aan wie niets wordt verteld over de situatie van hun kind.

Maar voor mij is de gevangenis niet per definitie de oplossing. Men zou veeleer moeten voorzien in een ander soort verblijfplaats, waar de jongere zijn verhaal kan vertellen en kan spreken over zijn frustraties en woede; waar hij voelt dat er naar hem wordt geluisterd, waar men hem helpt inzien waarom en hoe hij daar beland is en welke toekomst hij zelf kan opbouwen. Zelfs als een jongere wordt gedwongen om bij mij te komen en als de dialoog in het begin moeilijk of zelfs onmogelijk lijkt, vinden we uiteindelijk altijd wel een gaatje, een deur die opengaat. Dat lijkt mij effectiever dan het geweld te willen beantwoorden met het geweld van een gevangenis”.

4. RADICALITEIT EN GEWELDDADIGE RADICALISERING

Virginie Leblicq

“De term ‘deradicaliseringscel’ op zich schrikt af. Voor een jongere is het al niet gemakkelijk om de stap te zetten naar een psycholoog, maar wie wil nu gaan aankloppen bij een ‘deradicaliseerder’? Jongeren hebben misschien het gevoel dat de maatschappij hen wil verplichten om deel te nemen aan een ‘consensus’ waarmee ze niet instemmen en die ze beschouwen als een aanslag op hun recht om anders te denken”.

Christophe Marchand

“Ik denk ook dat het principe radicaliteit in een democratie gerespecteerd moet worden. Men mag radicale ideeën hebben. Ik definieer mijzelf als een radicaal atheïst - wat mij niet belet om de rechten te verdedigen van personen die helemaal anders denken dan ik...”.

Hadelin Féront (tussenkoms vanuit de zaal)

“In dit verband is het belangrijk om te verduidelijken dat de ambtenaren die benoemd zijn door de gemeenten niet aan ‘deradicalisering’ doen in de zin dat ze de normen en de fundamentele waarden van de jongeren zouden proberen te veranderen. Het is beter

om te spreken over disengagement (het afzweren van hun gewelddadig engagement). We respecteren de ideeën van iedereen, ook als ze veraf staan van de consensus in onze democratische instellingen, voor zover ze binnen de wet blijven, wat betekent dat men niet mag aanzetten tot haat of geweld en uiteraard dat men geen geweld mag gebruiken”.

5. SAMENWERKING OP HET LOKALE NIVEAU

André Vandoren

“Het lokale niveau is absoluut essentieel: dat niveau moet de informatie leveren over wie vertrokken, teruggekomen, dood is... Het helpt ook bij het sneller identificeren van individuen die aan het radicaliseren zijn. Niemand staat op een mooie ochtend op en denkt bij zichzelf dat hij terrorist gaat worden! De lokale actoren (scholen, sociaal assistenten, wijkagenten...) moeten dus in staat zijn om bepaalde signalen zo vroeg mogelijk op te vangen en door te sturen.

Er is een buitengewone samenwerking ontstaan tussen het parket, de veiligheidsdiensten, de federale en lokale politie, de gemeenten, diverse sociale diensten en dat is een echte primeur. Ik zeg niet dat alles perfect is. Sommige burgemeesters vinden bijvoorbeeld dat ze niet voldoende geïnformeerd zijn. Ik kan ze begrijpen, maar soms zijn er ook bepaalde regels rond veiligheid en vertrouwelijkheid die gerespecteerd moeten worden. In elk geval is er op enkele jaren tijd een enorme weg afgelegd en de verschillende betrokken niveaus zijn echt bereid om samen te werken”.

Hadelin Féront (tussenkoms uit de zaal)

“Lokaal werken is ook interessant omdat er op het gemeentelijk niveau diverse diensten bestaan (sociale dienst, integratiedienst, juridische dienst...) die toelaten om snel te werken, de actie te coördineren en de aanpak te centraliseren. We kunnen dan multidisciplinair werken zonder de jongere naar allerlei verschillende actoren te moeten sturen: er is een enkele contactpersoon, die verbonden is met een netwerk van sociale partners”.

6. GEVOLGEN VOOR DE FAMILIES

Christophe Marchand

“In vergelijking met andere delicten wordt bij terrorisme de hele familie in opspraak gebracht en wordt haar snel een etiket opgeplakt. Als advocaat onderhoud ik doorgaans nauwe contacten met de naasten van de beschuldigde. De meeste families beslissen immers om hun kind te steunen, zoals ze zouden doen bij andere vormen van delinquentie, en moreel stellen ze zich neutraal op tegenover de bedreven misdaden. Maar sommigen

beslissen om met hem te breken. Het gebeurt ook dat een heel deel van de familie zelf wordt vervolgd”.

Virginie Leblicq

“De families waarmee ik werk zijn doorgaans ontredderd, ze zijn enorm angstig - ofwel omdat hun kind dood is of naar de gevangenis gaat of omdat ze zelf gestigmatiseerd of beschuldigd worden - maar ze weten niet tot wie ze zich kunnen wenden. Er is nog een overduidelijk gebrek aan informatie en coördinatie.

Als professionals staan we ook vrij machteloos tegenover dit nieuwe fenomeen. We moeten zelf onze interventieschema's opbouwen, zoeken naar samenwerkingsvormen, in het bijzonder binnen de moslimgemeenschap. Soms ga ik zelf met een jongere naar een imam om te voorkomen dat hij vertrekt. Er worden relaties aangeknoopt, maar we hebben tijd nodig om elkaar beter te leren kennen”.

7. HETE HANGIJZERS

Tussenkost vanuit de zaal

“Men doet zoveel beroep op de waakzaamheid van de actoren op het terrein dat dit soms leidt tot overmatige reacties. Een misplaatst woord of een slechte grap van een kind is voor een school al genoeg om de politie te bellen en om de jongere en zijn familie te ondervragen, met alle risico's op media-aandacht en de stigmatisering die daarmee gepaard gaat”.

Virginie Leblicq

“Dat klopt helemaal. Deze morgen nog werd ik gecontacteerd door een PMS-centrum (in Vlaanderen CLB) dat mij meldde dat een school het signalement had opgemaakt van een meisje dat ik volgde. Ik was totaal verrast omdat ik haar goed ken en er bij haar geen enkel risico op radicalisering is. Het gaat gewoon om een meisje dat zich slecht voelt in haar vel, dat problemen heeft met haar familie en dat op een dag tegen haar ouders uitriep: ‘Als het zo zit, vertrek ik naar Syrië!’. Gelukkig had de psychologe van het PMS-centrum in dit geval de reflex om mij te bellen. Zo kan ongetwijfeld worden voorkomen dat dit kleine voorval te veel wordt uitvergroot. Eens te meer toont dit aan dat een goede coördinatie tussen de verschillende diensten belangrijk is.

We moeten er ons van bewust zijn dat de grote aandacht die deze problematiek krijgt in de media, een open doelkans is voor adolescenten, die ons ontzettend graag provoceren en via de actualiteit inspelen op de angsten van ouders, volwassenen en scholen. Als we dat niet kunnen begrijpen, bestaat het gevaar dat we massaal veel nutteloze signalementen krijgen, wat uiteindelijk contraproductief zal zijn. Het is belangrijk dat leerkrachten de tijd nemen om op een serene manier te praten met jongeren zodat ze een genuanceerd oordeel kunnen vellen.

Sommige sociologen beweren dat we in een ‘adolescentenmaatschappij’ leven, waarbij de adolescentie vaak invloedrijker is dan de volwassenheid. Dat vinden we ook een beetje terug in de gewelddadige revolutie van veel geradicaliseerde jongeren: het gezag graag testen, verzet tegen de maatschappij”.

Tussenkoms vanuit de zaal

“Moet de religieuze dimensie geïntegreerd worden in de re-integratie van de jongeren of kiezen we veeleer voor inclusie”?

Christophe Marchand en Virginie Leblicq

“Dat is effectief een discussiepunt. Maar aangezien religie een fundamenteel element is van hun engagement, lijkt het moeilijk om deze dimensie te negeren. In het begin hebben deze jongeren een ideaal, wat op zich positief is, maar dat ideaal moet gekanaliseerd worden. We moeten in staat zijn om te luisteren naar alles wat zinvol is voor deze jongeren en naar alles wat deel uitmaakt van hun identiteit, ook al delen we dat niet, anders kunnen we niet met hen werken”.

ALGEMEEN BESLUIT: ENKELE OPVALLENDE LESSEN UIT DE DRIE SEMINARIES

- Er bestaat **geen typisch profiel** van jongeren die radicaliseren, en er zijn ook geen sociale bevolkingscategorieën die meer dan andere getroffen zouden zijn. Het enige wat ze statistisch gezien gemeen hebben zijn psychosociale problemen gekoppeld aan een familiale problematiek, en meer in het bijzonder aan de figuur van de vader. Het onderscheid tussen 'zij' en 'wij' slaat dus nergens op: het zijn onze kinderen die vertrekken!
- We focussen doorgaans te veel op individuen en vergeten dat ze **behoren tot een netwerk** (familie, wijk...). Ook de oplossing ligt in dit netwerk en dus moeten we dat prioritair ondersteunen.
- Veel steun- en begeleidingsinitiatieven richten zich tot moeders (of gaan van hen uit), maar we mogen **de andere leden van de familie niet uit het oog verliezen**. De moeder steekt vaak veel tijd in het opzoeken van informatie over het vertrokken kind. Soms gaan de andere kinderen dan denken dat ze voor haar minder belangrijk zijn en dat is een gevaarlijke situatie. Het is even essentieel om met de vaders te werken. Vandaag houden de preventiecampagnes rond radicalisering onvoldoende rekening met bepaalde genderaspecten.
- Er bestaat, bij het begin van het proces van radicalisering, een **'window of opportunity'**: in deze fase praat een jongere open over de nieuwe ideeën die hem werden ingefluisterd, hij is er trots op en probeert zijn omgeving te overtuigen. Op dat moment moeten de ouders beschikken over de nodige bagage om in te gaan tegen deze nefaste ontwikkeling.
- Gewelddadige radicalisering wordt vaak uitgelokt door een **traumatische gebeurtenis** (ook al gaat het op het eerste gezicht om iets banaals) die maakt dat een jongere zich onrechtvaardig behandeld, beschaamd of vernederd voelt en worstelt met zijn identiteit. De naasten kunnen de professionals helpen om dit breekpunt te vinden zodat daar rond kan worden gewerkt. In dergelijke gevallen is het **nutteloos om een ideologisch of theologisch debat aan te gaan** met de jongere, want het religieuze fundamentalisme is slechts een laagje vernis waaronder een identiteitsprobleem schuilt.
- Andere professionals denken dat het in bepaalde situaties **moeilaik is om de religieuze dimensie te negeren** omdat ze een fundamenteel element is in het engagement van de jongere. Ze vinden dat er nood is aan meer voorlichting en competenties om gewapend te zijn tegen onjuiste interpretaties van de islam.
- Er ontstaan nieuwe samenwerkingsvormen tussen het parket, gezondheidsdiensten, de federale en lokale politie, gemeenten, sociale diensten... Zo kan er sneller worden gereageerd als blijkt dat iemand de gewelddadige weg opgaat. Toch is er ook nood aan **lokale contactpunten**, die los staan van officiële instanties en waar ongeruste naasten voorlichting en raad kunnen krijgen zonder dat er onmiddellijk een zware juridische procedure wordt opgestart.
- Vertrouwen is een cruciale factor voor het welslagen van de ondernomen acties. Het **respecteren van de vertrouwelijkheid** moet dus een basisregel zijn voor alle actoren op het terrein. In extreme situaties die duidelijk gevaarlijk zijn voor de jongere zelf of voor derden, spoort men de familie best aan om zelf naar de politie

te stappen. Doet ze dat niet dan kan men het zelf doen, maar moet men de familie dan wel duidelijk maken dat ze hun geheim enkel zal onthullen voor zover dat nodig is voor het aangeven van een precies bepaald feit.

- Er is ook discussie over het **woordgebruik**: sommigen hebben kritiek op de term ‘(de)radicalisering’ omdat deze verwijst naar een sociale consensus die iedereen zou moeten onderschrijven: ze beklemtonen dat het recht op radicalisme in een democratie gerespecteerd moet worden. Het is dus wel degelijk de gewelddadige radicalisering die moet worden bestreden, en ook het aanzetten tot haat en geweld. Men spreekt dus beter over disengagement (het afzweren van hun gewelddadig engagement) dan over ‘deradicalisering’.
- Los van de gekozen term blijkt uit meerdere getuigenissen dat er voor teruggekeerde opgesloten jihadstrijders momenteel **geen enkele opvolging voorzien is tijdens hun verblijf in de gevangenis** of wanneer ze deze verlaten. Op dit niveau is er dus dringend nood aan herinschakelingsprojecten.
- **Psychologische steun** is eveneens onontbeerlijk. Veel vertrokken strijders komen getraumatiseerd terug omdat ze getuige of zelfs medeplichtig waren aan massale misdaden (foltering, standrechtelijke executies...). Als we die trauma's niet aanpakken, kan dat een gevaar betekenen voor onze samenleving.
- Uit de statistieken blijkt dat ongeveer tien percent van de ‘teruggekeerde strijders’ hervalt in geweld of lid blijft van een terroristische organisatie. Dit gevaar maakt voorzorgsmaatregelen noodzakelijk. Maar dat betekent ook dat het mogelijk is om **constructief te werken** met de grote meerderheid van de teruggekeerde jongeren, en dat men hen kan laten zien wat de betekenis is van het menselijke gezicht van de samenleving die ze wilden bestrijden.

BIJLAGE 1 - BESCHRIJVING VAN DE GESELECTEERDE PROJECTEN IN HET KADER VAN DE OPROEP “OMGAAN MET RADICALISERING: STEUN AAN DE FAMILIES”

- 1) *‘Isolationisme en radicalisering, pedagogische steun in groep voor jongeren’.*

Asbl 2bouts (Vorst)

Pedagogische ondersteuning bieden en een video maken van het levensverhaal van jongeren tussen 15 en 21 die bekend staan omwille van hun isolationisme en radicalisering om zo de dialoog over dit thema te openen voor groepen en families.

Bedrag: 10.000 €

- 2) *‘Contextuele (familiale) bewustmaking, ondersteuning en sensibilisering ter preventie (vroegdetectie en terugvalpreventie/interventie) van radicalisering van jongeren’.*

Averroes (Gent - Wondelgem)

Contextuele (familiale) bewustmaking, ondersteuning en sensibilisering ter preventie van radicalisering van jongeren.

Bedrag: 10.000 €

- 3) *‘Sensibiliseringsvideo: Radicalisering, durf erover te spreken’.* **BRAVVO (Brussel)**

Een sensibiliseringsvideo maken voor gezinnen om de taboes rond radicalisering te doorbreken en hen te tonen dat er ondersteuningsmogelijkheden bestaan.

Budget: 5.500 €

- 4) *‘Leiaarde PLUS!’. Buurt Initiatieven Kuurne (Kuurne)*

Een informele ontmoetingsplaats voorzien waar families terecht kunnen met vragen over radicalisering, opvoeding, diversiteit en samenleven in diversiteit en een steungroep voor en door ouders opstarten.

Bedrag: 8.866 €

- 5) *‘Oudergroep CAW-Stad Vilvoorde’.* **CAW (Halle-Vilvoorde-Asse)**

Opzetten van een oudergroep van jongeren die vertrokken zijn naar Syrië om hen te versterken in hun ouderrol, hen voor te bereiden op de eventuele terugkeer van hun zoon of dochter en om ervoor te zorgen dat ze de juiste ondersteuning krijgen.

Bedrag: 3.850 €

6) *'Project HOEDSAAM'. De Touter (Antwerpen - Berchem)*

Groepssessies ter versterking van ouders die te kampen hebben met (gewelddadige) radicalisering. Concrete handvaten aanreiken aan ouders van (gewelddadig) radicaliserende kinderen zodat ze opnieuw een relatie met hen kunnen aangaan en hun grip op hun kinderen niet verliezen.

Bedrag: 10.000 €

7) *'Slim voor ouders'. (SLIM = Samen Leven IN de Maatschappij) Elegast (Antwerpen)*

Workshops organiseren in vijf kwetsbare buurten in Antwerpen voor ouders of familieleden die meer willen weten over het radicaliseringsproces van jongeren.

Bedrag: 10.000 €

8) *'Sensibiliseringsavond met Mourad Benchellali'. Het Belgisch Forum voor Preventie en Veiligheid in de Steden (Brussel)*

Sensibiliseringsavonden organiseren voor jongeren en families aan de hand van het levenstraject van Mourad Benchellali, een ex-jihadist die nu strijdt tegen radicalisering van jongeren en hen vertelt welke problemen hij heeft gehad.

Bedrag: 6.000 €

9) *'Preventie van gewelddadige radicalisering door de ouders en kinderen op school te steunen'. S.A.V.E. BELGIUM (Schaarbeek)*

Binnen een schoolcontext workshops en bijeenkomsten organiseren voor ouders en kinderen ter preventie van gewelddadige radicalisering.

Bedrag: 10.000 €

10) *'Mothers Schools'. S.A.V.E. BELGIUM (Schaarbeek)*

Ervaringsdeskundige moeders brengen andere moeders vertrouwen en vaardigheden bij om hun kinderen doeltreffend te beschermen tegen radicalisering; zij komen wekelijks samen onder deskundige begeleiding.

Bedrag: 5.000 €

11) *'Lezingenreeks voor oudergroepen over opvoeding, jongeren en hulpverlening'. Unie van Moskeeën en Islamitische Verenigingen (Diegem-Machelen)*

Een lezingenreeks organiseren voor oudergroepen over thema's die aansluiten bij radicalisering, hen inzetten om aan preventie te doen en hen informeren over dienst- en hulpverlening.

Bedrag: 8.000 €

12) *'De betrokken ouders'*. **Les parents concernés asbl (Molenbeek)**

Morele, psychologische en administratieve steun bieden aan ouders wiens kind naar Syrië is vertrokken of teruggekeerd is.

Bedrag: 8.000 €

BIJLAGE 2 - BIOGRAFIE VAN DE SPREKERS

Anissa Akhandaf

Anissa Akhandaf werkt bij de stad Antwerpen als programmaleider rond het thema van radicalisering. Dit doet ze binnen de afdeling “Sociale interventie” van de stedelijke bedrijfseenheid “Samen Leven”. Haar werkervaring is daarnaast voornamelijk gestoeld op de thema’s van diversiteit, sociale cohesie met een accent op verenigingen en vrijwilligers in een grootstedelijke context. Daarnaast geeft ze les Modern Standaard Arabisch in de talenafdeling bij Encora (volwassenenonderwijs Antwerpen). <https://www.antwerpen.be/nl/home>

Saliha Ben Ali

Saliha Ben Ali werkt al meer dan 20 jaar als sociaal werkster in Brussel. Ze is moeder van een jongen die zelf naar Syrië is vertrokken en sinds overleden is. Als oprichter van de organisatie S.A.V.E. Belgium (Society Against Violent Extremism Belgium), wil ze nu vanuit haar persoonlijke ervaringen andere families ondersteunen die geconfronteerd worden met het verlies of het vertrek van een geliefde, alsook werken met jongeren op het vlak van identiteitsvorming. Saliha is sterk betrokken bij verschillende initiatieven op nationaal en internationaal niveau inzake de strijd tegen gewelddadige radicalisering. <http://www.savebelgium.org/>

Julia Berczyk, Hayat

Julia Berczyk werkt als raadgever bij Hayat-Duitsland. Daarnaast is ze research fellow voor het ‘Institute for the Study of Radical Movements’ bij ZDK Society Democratic Culture in Berlijn. Julia doctoreert aan het Departement Politieke Wetenschappen van de Universiteit van Amsterdam. Verbonden aan het programma ‘Challenges to Democratic Representation’, werkt ze aan een proefschrift dat inzoomt op benaderingen op gemeenschapsniveau om terrorisme en extremisme te bestrijden, en maakt ze een vergelijkende studie van lokale beleidsmaatregelen in Berlijn en Amsterdam. <http://hayat-deutschland.de/mitarbeiter/>

Amy-Jane Gielen

Amy-Jane Gielen onderzoekt, adviseert en publiceert geregeld over radicalisering en jihadstrijders. Amy-Jane wordt momenteel in binnen- en buitenland veel gevraagd om lezingen of trainingen te verzorgen en biedt ook familieondersteuning aan ouders van (gesneuvelde) Syrië-strijders en gezinnen wiens kinderen hebben gepoogd om naar Syrië te reizen. Deze praktijkervaringen verwerkt zij ook in haar themabijeenkomsten en trainingen. Daarnaast werkt zij als accountmanager voor de Radicalisation Awareness Network (RAN) van de Europese Commissie waarbij zij Europese conferenties organiseert in relatie tot gewelddadige radicalisering. Tot slot schrijft zij aan de Universiteit van Amsterdam haar proefschrift over de effectiviteit van het antiradicaliseringsbeleid. <http://www.agadvies.com/>

Virginie Leblicq

Mevr. Leblicq is afgestudeerd aan de Université libre de Bruxelles (ULB) als klinisch psychologe en gespecialiseerd in psychopathologie. Al vrij vroeg heeft ze interesse in het thema van kindermishandeling, lijden en juridische bescherming en ondersteuning van kinderen en/of van hun gezin, in het bijzonder binnen een migratiecontext. Ze doet raadpleging in twee wijkgezondheidscentra in Sint-Jans-Molenbeek en Schaarbeek, alsook in de grote moskee van Brussel. Ze voert momenteel ook onderzoek naar de band tussen trauma's ervaren door moeders in een migratiecontext en ontwikkelingsproblemen bij het kind, in het kader van een doctoraatsonderzoek aan de ULB.

Christophe Marchand

Mr. Marchand is advocaat aan de Balie van Brussel sinds 1996, en richtte in 2009 het advocatenbureau "Juscogens" op. Hij is gespecialiseerd in strafrecht en internationaal recht, en verdedigde in de afgelopen 15 jaar meerdere personen die in België, maar ook in Nederland, Spanje, Italië en Marokko, werden vervolgd voor terroristische feiten. In internationale gerechtshoven werkte hij aan meerdere 'symbolische' gerechtszaken (Ali Aarrass, Groupe Islamique des Combattants Marocains, Julian Assange...). Momenteel treedt hij op als advocaat voor een aantal personen die uit Syrië zijn teruggekeerd, maar biedt hij ook juridische bijstand voor een burgerlijke partij in het dossier van de aanslag op het Joods Museum te Brussel. Hij heeft bijgedragen tot meerdere publicaties en studiedagen over de strijd tegen het terrorisme en het respect voor de mensenrechten, en is als onderzoeker verbonden aan de Vrije Universiteit Brussel (VUB).

Dr. Edit Schlaffer

Dr. Edit Schlaffer is de oprichtster van Women without Borders te Wenen, Oostenrijk. In 2008 lanceerde deze organisatie de campagne Sisters Against Violent Extremism (SAVE), die heeft geleid tot de oprichting van een internationaal platform voor een betere coördinatie van het onderzoek en van de strijd tegen radicalisering - en dit vanuit het oogpunt van de betrokken families. Mevrouw Schlaffer heeft in 1972 een doctoraat in Sociologie en Communicatiewetenschappen behaald aan de Universiteit van Wenen. In 1986 heeft ze een opleiding psychoanalyse gevolgd aan het Kinderhospitaal te Wenen. <http://www.women-without-borders.org/home/>

Melanie Smith

Melanie Smith is Research Associate op het Institute for Strategic Dialogue, waar ze voornamelijk werkt in het Women and Extremism (WaE)-programma en -netwerk. Als onderdeel van haar rol onderzoekt ze radicaliseringsprocessen vanuit vrouwelijk perspectief, waarbij ze focust op de rol van sociale media, en de stem van vrouwen wil versterken in de ontwikkeling van projecten tegen extremisme. Melanie Smith werkt bij het ISD sinds maart 2015. Daarvoor was ze onderzoekster bij het International Centre for the Study of Radicalisation (ICSR) aan het King's College London, waar ze meewerkte aan de grootste online databank van vrouwelijke migranten die zich bevinden op door IS gecontroleerd gebied.

André Vandoren

Dhr. Vandoren is sinds januari 2016 advocaat-generaal bij het Parket-Generaal van Brussel. Tot eind 2015 was hij actief als directeur van het OCAD, het Orgaan voor de Coördinatie en de Analyse van de Dreiging. Hij heeft meer dan 30 jaar ervaring inzake de strijd tegen het terrorisme, de georganiseerde misdaad, corruptie, drugshandel en dit zowel op het nationale als op het internationale niveau.

Koning Boudewijnstichting,
stichting van openbaar nut
Brederodestraat 21 1000 Brussel
info@kbs-frb.be
02-500 45 55
Giften op onze rekening
IBAN: BE10 0000 0000 0404
BIC: BPOTBEB1 zijn fiscaal aftrekbaar
vanaf 40 euro.

Koning Boudewijnstichting

Samen werken aan een betere samenleving

De Koning Boudewijnstichting is een onafhankelijke en pluralistische stichting die actief is op zowel lokaal, regionaal, federaal, Europees als internationaal niveau. We willen de maatschappij ten goede veranderen en investeren daarom in inspirerende projecten of individuen. In 2014 gaven de Koning Boudewijnstichting en de Fondsen die ze beheert 30 miljoen euro steun aan 270 individuen en 1.712 organisaties voor projecten rond armoede, gezondheid, ontwikkeling, maatschappelijk engagement, erfgoed,...

Verder organiseert de Stichting ook studiedagen, rondetafels en tentoonstellingen, deelt ervaringen en onderzoeksresultaten via (gratis) publicaties, gaat partnerschappen aan en stimuleert filantropie 'via' en niet 'voor' de Koning Boudewijnstichting. 2.122 personen in onze stuurgroepen, begeleidingscomités, bestuurscomités en onafhankelijke jury's, stellen hun expertise ter beschikking. Hun vrijwillige inzet zorgt voor kwalitatieve keuzes, onafhankelijkheid en pluralisme.

De Stichting werd opgericht in 1976, toen Koning Boudewijn 25 jaar koning was.

Dank aan de Nationale Loterij en aan alle schenkers voor hun gewaardeerde steun.

kbs-frb.be Abonneer u op onze e-news
Volg ons op Facebook | Twitter | YouTube | LinkedIn

PUB N° 3391

**Omgaan met geweldadige radicalisering:
steun aan de families**